

Challenges and obstacles to Mahdavi training and force building in today's changing world and providing solutions

Dr. Morteza Pourjafari¹

Dr. Hamidreza Rezaei²

Seyyed Arsalan Habibi³

Abstract

The doctrine of Mahdism, as one of the fundamental principles of Islamic thought, emphasizes the preparation of the individual and society for the realization of global justice and the emergence of the Imam Mahdi (PBUH). In this regard, education and empowerment, as two fundamental pillars of this doctrine, play a key role in shaping the waiting generation and laying the groundwork for the emergence. This research is based on an applied-developmental purpose and its approach is qualitative; it attempts to present operational solutions for Mahdist education and empowerment by using the data-based method and content analysis tools, and by citing the verses of the Holy Quran, the narrations of the Infallible (PBUT) and Shiite sources. The results of the research indicate that factors such as weakening religious values, neglect of Islamic educational principles, the influence of foreign cultures, the multiplicity of narratives and, as a result, the cognitive disorder of young people, media aggression, cyberspace, and news bombardment are considered as challenges and obstacles to Mahdist education and empowerment in today's changing world. In this regard, solutions to confront these challenges, including the application of revealed teachings in individual, social, and institutional dimensions, can provide an effective platform for the realization of a new Islamic civilization and the preparation for its emergence.

Keywords: Mahdism, Mahdist education, empowerment, active expectation, seeking justice

-
1. PhD in Strategic Defense Sciences (National Defense), National Defense University, (Corresponding Author)(pjafarimorteza@gmail.com)
 2. PhD in Strategic Defense Sciences (Defense Policy), National Defense University, (h.rezaee99@sndu.ac.ir)
 3. PhD student in Physics, National Defense University(arsalan.habibi1368@gmail.com)

چالش ها و موانع تربیت و نیروسازی مهدوی در دنیای متحول امروز و ارائه راهکار

مرتضی پور جعفری^۱

حمیدرضا رضایی^۲

سید ارسلان حبیبی^۳

چکیده

دکترین مهدویت، به عنوان یکی از اصول بنیادین اندیشه اسلامی، بر آماده سازی فرد و جامعه برای تحقق عدالت جهانی و ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه تأکید دارد. در این راستا، تربیت و نیروسازی به عنوان دو رکن اساسی این دکترین، نقش کلیدی در شکل دهی نسل منتظر و زمینه سازی برای ظهور ایفا می کنند. این پژوهش بر مبنای هدف از نوع کاربردی - توسعه ای بوده و رویکرد آن نیز کیفی است؛ که تلاش می کند با به کارگیری روش داده بنیاد و با ابزار تحلیل محتوا و با استناد به آیات قرآن کریم، روایات معصومین علیهم السلام و منابع تشیع، راهکارهای عملیاتی برای تربیت و نیروسازی مهدوی ارائه نماید. نتایج پژوهش حاکی از آن است که عواملی همچون تضعیف ارزش های دینی، غفلت از اصول تربیتی اسلامی، نفوذ فرهنگ های بیگانه، تعدد روایت ها و در نتیجه اختلال معرفتی جوانان، تهاجم رسانه ای، فضای مجازی و بمباران خبری به عنوان چالش ها و موانع تربیت و نیروسازی مهدوی در دنیای متحول امروز مطرح می باشند که در همین رابطه راه حل هایی برای مقابله با این چالش ها اعم از به کارگیری آموزه های وحیانی در ابعاد فردی، اجتماعی و نهادی می تواند بستری مؤثر برای تحقق تمدن نوین اسلامی و زمینه سازی ظهور فراهم آورد.

واژگان کلیدی

مهدویت، تربیت مهدوی، نیروسازی، انتظار فعال، عدالت خواهی.

۱. دکتری علوم دفاعی راهبردی (دفاع ملی) دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) (pjafarimorteza@gmail.com).

۲. دکتری علوم دفاعی راهبردی (سیاست دفاعی) دانشگاه عالی دفاع ملی (h.rezaee99@sndu.ac.ir).

۳. دانشجوی دکتری فیزیک دانشگاه عالی دفاع ملی (arsalan.habibi1368@gmail.com).

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۳؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۱

مقدمه

موضوع مهدویت و انتظار ظهور منجی موعود در اسلام، به ویژه در مکتب شیعه، جایگاهی بنیادین در شکل دهی نظام فکری، اعتقادی و اجتماعی داشته و نه تنها به ایجاد امید در جامعه کمک می کند، بلکه الگویی عملی برای تربیت انسان هایی متعهد و مسئول در راستای تحقق آرمان های الهی ارائه می دهد. در دکتربین مهدویت که ریشه در آموزه های قرآن و روایات معصومین (علیهم السلام) دارد، آماده سازی جامعه از طریق تربیت و نیروسازی یک وظیفه دینی، بلکه ضرورتی اجتماعی و حیاتی است؛ اما پرسش این است که چگونه می توان نیروهایی توانمند، بصیر و متعهد تربیت کرد که بتوانند در مقابل چالش ها و موانع موجود در دنیای متحول امروز در جهت تحقق اهداف مهدوی ایفای نقش نمایند؟ این امر مستلزم توجه ویژه به طراحی نظام های تربیتی جامع، تدوین برنامه های فرهنگی مؤثر، و بهره گیری از آموزه های اسلامی در مواجهه با چالش ها و موانع معاصر است. این پژوهش سعی دارد به روش علمی چالش ها و موانع موجود در مسیر تربیت و نیروسازی مهدوی در دنیای متحول امروز را احصاء نموده و در جهت رفع آن ها راهکار ارائه نماید.

در دوران غیبت که جامعه اسلامی با تهدیدهای متعددی از جمله نفوذ فرهنگی، تضعیف باورهای دینی و گسترش فساد اخلاقی مواجه است، تربیت نیروهای مهدوی می تواند به تقویت هویت دینی و ارتقاء سطح آمادگی جامعه کمک نماید؛ همچنین می تواند از انحرافات فکری و عقیدتی پیشگیری و در عین حال جامعه را در مسیر درست هدایت کند. از سوی دیگر عدم توجه به تربیت مهدوی انسان ها، موجب غفلت آن ها از اصول و ارزش های اعتقادی در ابعاد فردی و اجتماعی زندگی شده و در نتیجه مقدمات تحقق عدالت جهانی که از منظر مهدوی، هدف غایی تمام فعالیت های اجتماعی و سیاسی بشر است، محقق نمی گردد. همچنین غفلت از تربیت مهدوی، باعث می شود ضرورت حفظ امید و انگیزه در دوران غیبت که در آموزه های مهدوی از طریق تأکید بر ظهور منجی میسر شده و انگیزه ای قوی برای تلاش در مسیر اصلاح فردی و اجتماعی ایجاد می کند، مغفول واقع شود.

پیشینه شناسی

سیدنقی موسوی (۱۴۰۰) در مقاله ای با عنوان «واکاوی مؤلفه های تربیت مهدوی در اندیشه استاد مرتضی مطهری»، که در فصل نامه انتظار موعود به چاپ رسیده است، به تحلیل مفاهیم

کلیدی تربیت مهدوی پرداخته و پیشنهادهای برای تقویت نظام تربیتی جامعه اسلامی براساس آموزه‌های مهدوی ارائه کرده و اشاره داشته که تربیت مهدوی نیازمند چارچوب‌های میان‌رشته‌ای است. ستاره موسوی (۱۳۹۹) در مقاله «تبیین کیفی تربیت نسل منتظر با رویکرد مهدوی»، که در فصل‌نامه مطالعات تربیتی و روان‌شناختی خانواده چاپ نموده، به مقایسه نظام‌های تربیتی و نقش آموزه‌های مهدوی در شکل‌دهی به این نظام‌ها پرداخته و پیشنهاد می‌دهد که آموزش مهدوی باید به‌عنوان یک مؤلفه اصلی در نظام آموزشی گنجانده شود. حسین سلیمانی (۱۴۰۰) در مقاله «ابعاد اجتماعی انتظار در جامعه‌سازی اسلامی» در مجله پژوهش‌های تعلیم و تربیت اسلامی به تحلیل ابعاد اجتماعی انتظار پرداخته و ارتباط آن با ایجاد جامعه‌ای مبتنی بر عدالت و معنویت را بررسی کرده است. او نقش تربیت مهدوی را در تقویت همبستگی اجتماعی بسیار مهم می‌داند. حسین مقدس (۱۴۰۱) در مقاله «نقش تربیتی آموزه‌های مهدوی در اخلاق فردی و اجتماعی از منظر قرآن و حدیث» در فصل‌نامه علمی قرآن و علوم اجتماعی، آموزه‌های عملی تربیتی را که از آموزه‌های مهدوی الهام گرفته‌اند، تحلیل و دسته‌بندی کرده است. وی بر اهمیت هماهنگی میان نهادهای تربیتی در جامعه اسلامی تأکید دارد.

مطالعات متعددی در زمینه تربیت مهدوی و نیروسازی براساس آموزه‌های انتظار و مهدویت انجام شده است که این مطالعات، هر یک از زاویه‌ای خاص به موضوع پرداخته‌اند و به‌عنوان منابع معتبر برای پژوهش حاضر استفاده شده‌اند. پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد که مفهوم تربیت و نیروسازی مهدوی از زوایای مختلف، از جمله فردی، خانوادگی، اجتماعی و نهادی مورد توجه قرار گرفته است. هرچند این مطالعات بر اهمیت تربیت مهدوی تأکید دارند، لیکن به چالش‌ها و موانع تربیت و نیروسازی در دکتربین مهدویت و ارائه راهکار برای تقویت این حوزه، نپرداخته‌اند.

مبانی نظری

این مفاهیم در راستای تحقق اهداف دکتربین مهدویت، یعنی ایجاد جامعه‌ای مبتنی بر عدالت، ایمان، و آمادگی برای ظهور منجی، تعریف و تبیین شده‌اند. از این‌رو، تدوین یک نظام تربیتی متمرکز بر این مفاهیم، به معنای عملیاتی کردن آموزه‌های قرآنی و روایات معصومین علیهم‌السلام در زندگی روزمره است.

الف) مهدویت: مهدویت به معنای باور به ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، به عنوان منجی جهانی و برقرارکننده عدالت، یکی از اعتقادات اساسی در آموزه‌های اسلامی به‌ویژه در مذهب شیعه است. این مفهوم ریشه در قرآن کریم و احادیث دارد و تأکید دارد که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف جهان را از ظلم و فساد نجات داده و عدالت و صلح جهانی را برقرار خواهد کرد (جعفری، ۱۳۹۰)

ب) تربیت مهدوی: قرآن کریم به‌طور مکرر به وعده الهی درباره حکومت صالحان و استقرار عدالت اشاره کرده است. از جمله، در آیه ۱۰۵ سوره انبیاء آمده است:

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾.

این آیه به‌وضوح بر ضرورت آماده‌سازی جامعه‌ای صالح و شایسته برای مدیریت زمین تأکید دارد. در همین راستا، روایات متعددی نیز بر اهمیت تربیت نسل منتظر اشاره دارند؛ به عنوان مثال، امام صادق عجل الله تعالی فرجه الشریف می‌فرماید: «مَنْ سَرَّهٗ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ فَلْيَنْتَظِرْ...» (مجلسی، ۱۴۴۰ق: ج ۵۲، ص. ۱۴۰)، که بر نقش تربیت فردی و اجتماعی در آمادگی برای ظهور دلالت دارد.

تربیت مهدوی فراتر از آموزش دینی صرف است و شامل آموزش اخلاق، معنویت، و توانمندی‌های عملی می‌شود (مطهری، ۱۳۸۹). چهار محور اصلی در تربیت مهدوی عبارت‌اند از:

۱. تقویت معنویت: انتظار منجی به عنوان فرآیندی برای تقویت ایمان و تقوا عمل می‌کند. این بُعد تربیت به کمک آموزش آیات و احادیث، زمینه‌ساز رشد روحانی افراد می‌شود. (طبرسی، ۱۳۷۹)

۲. ترویج عدالت‌خواهی: عدالت یکی از اصول محوری تربیت مهدوی است که به افراد یاد می‌دهد چگونه در زندگی فردی و اجتماعی به ارزش‌های عدالت‌محور پایبند باشند. (علامه مجلسی، ۱۴۴۰ق)

۳. آموزش مهارت‌های اجتماعی و فرهنگی: جامعه منتظر نیازمند افرادی است که مهارت‌های رهبری، مدیریت بحران، و تحلیل مسائل اجتماعی را داشته باشند. (مطهری، ۱۳۸۹)

۴. پرورش هویت اسلامی - مهدوی: هویت‌سازی براساس آموزه‌های دینی و ایجاد پیوند عاطفی با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف از طریق برنامه‌های فرهنگی و آموزشی، از اولویت‌های این نوع

تربیت است. (شیخ صدوق، ۱۴۰۰)

ج) **نیروسازی مهدوی:** نیروسازی مهدوی به معنای پرورش نسلی از افراد متعهد و متخصص است که توانایی نقش‌آفرینی در سطوح مختلف جامعه را داشته باشند. (موسوی، ۱۴۰۰)

۱. ویژگی‌های نیروی مهدوی:

- ایمان و تقوا (رعد: ۱۱)

- بصیرت و آگاهی اجتماعی (نهج البلاغه، حکمت ۳۹)

- توانمندی علمی و فنی (مقدس، ۱۴۰۱)

- آمادگی برای مبارزه با ظلم و فساد

۲. فرآیند نیروسازی:

- آموزش مبانی دینی و تربیتی در خانه، مدارس، و نهادهای اجتماعی

- تقویت روحیه جهادی و انقلابی در جوانان.

- بهره‌گیری از فضای مجازی برای ترویج فرهنگ انتظار. (مطهری، ۱۳۸۹)

د) **انتظار فعال:** انتظار فعال به معنای تلاش آگاهانه برای تحقق اهداف جامعه مهدوی

است. این مفهوم افراد را به عمل و مشارکت در امور اجتماعی ترغیب می‌کند:

۱. ابعاد انتظار فعال

- اصلاح فردی (تقویت اخلاق و معنویت)

- تلاش اجتماعی (مشارکت در توسعه جامعه)

- مسئولیت‌پذیری در قبال دیگران (جعفری، ۱۳۹۰)

۲. تفاوت با انتظار منفعل

- انتظار منفعلانه تنها به امیدواری و دعا محدود می‌شود، در حالی که انتظار فعال بر

مشارکت در ایجاد بسترهای ظهور تأکید دارد.

ه) **عدالت‌خواهی:** عدالت‌خواهی به عنوان هسته اصلی دکتترین مهدویت، افراد را به مبارزه با

ظلم و گسترش عدالت ترغیب می‌کند. این مفهوم بر سه اصل استوار است:

- عدالت فردی: رعایت انصاف در رفتار و تصمیم‌گیری

- عدالت اجتماعی: مبارزه با فساد و تبعیض در سطح جامعه

- عدالت جهانی: تلاش برای برقراری صلح و عدالت در مقیاس بین‌المللی (نهج البلاغه،

حکمت ۴۳۷)

روش تحقیق

با توجه به این‌که کاربرد این پژوهش در جهت تربیت و نیروسازی مهدوی در دنیای متحول امروز است، لذا از نوع کاربردی بوده و از آن جهت که به توسعه مفاهیم مرتبط با انتظار و مهدویت می‌پردازد، از نوع توسعه‌ای محسوب می‌شود؛ از این رو پژوهش حاضر بر مبنای هدف از نوع کاربردی - توسعه‌ای می‌باشد. رویکرد پژوهش و نیز نوع آن کیفی بوده که با ابزار تحلیل محتوا به تجزیه و تحلیل چالش‌ها و موانع تربیت و نیروسازی مهدوی در دنیای متحول امروز پرداخته و مبتنی بر آن راهکار ارائه می‌نماید. از این رو ابتدا با استفاده از منابع اولیه (آیات قرآن، روایات و متون اسلامی) و منابع ثانویه (کتاب و مقالات علمی) داده‌های مرتبط با تربیت و نیروسازی مهدوی در دنیای متحول امروز گردآوری شده و سپس در مرحله کدگذاری اولیه واحدهای معنایی کوچک‌تر که حاوی مفاهیم کلیدی مرتبط با موضوع پژوهش بودند، به عنوان کدهای اولیه انتخاب شدند. در ادامه محورهای اصلی پژوهش که با اهداف و سؤالات پژوهش تطابق داشتند، به عنوان محورهای اصلی سازمان‌دهی شدند. در مرحله کدگذاری گزینشی نیز روابط میان کدها و گروه‌های کد بررسی شدند و در انتها پس از کدگذاری و دسته‌بندی داده‌ها و در مرحله تحلیل مضامین، این داده‌ها از نظر مفهومی تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها

پس از بررسی و تحلیل داده‌ها، عوامل مشروحه ذیل به عنوان چالش‌ها و موانع تربیت و نیروسازی مهدوی در دنیای متحول امروز، شناسایی شده‌اند که در این بخش از پژوهش به - تشریح آنها پرداخته می‌شود:

الف) پیچیدگی‌های عصر غیبت و ضرورت تربیت نسل منتظر

در عصر غیبت تهدیدهای فرهنگی و فکری ناشی از نفوذ جهانی شدن و ترویج فرهنگ‌های غیر اسلامی از یک سو و ضعف در ساختارهای تربیتی و آموزشی جامعه اسلامی از سوی دیگر، ضرورت توجه به تربیت نیروهای انسانی در راستای دستیابی به آرمان‌های مهدوی را دوچندان نموده است. نفوذ این فرهنگ‌ها، هویت دینی و اخلاقی جامعه را تهدید کرده و ضرورت بازنگری در رویکردهای تربیتی اسلامی را بیش از پیش آشکار کرده است.

ب) فقدان نظام تربیتی یکپارچه برای جامعه مهدوی

عدم وجود نظام تربیتی یکپارچه و کارآمد یکی دیگر از چالش‌ها و موانع در تربیت و نیروسازی مهدوی است. در بسیاری از جوامع اسلامی، تربیت دینی به صورت پراکنده و غیریکپارچه ارائه می‌شود که نمی‌تواند نیازهای عصر حاضر را پاسخ دهد. تربیت نیروهایی که علاوه بر تقوا و ایمان، توانایی تجزیه و تحلیل مسائل پیچیده اجتماعی و فرهنگی را داشته باشند، نیازمند طراحی نظامی جامع و هدفمند است. لذا فقدان آموزه‌های اسلامی نظام‌مند مانع از تربیت دینی فردی و اجتماعی شده و شکل دهی باورها و ارزش‌های جوانان، را با موانعی جدی روبه‌رو می‌نماید.

ج) تعدد روایات و اختلال معرفتی جوانان

تعدد روایات و اختلافات معرفتی یکی از عوامل اساسی است که جامعه امروز به‌ویژه در میان جوانان با آن مواجه است. این مسئله از چندین جهت مورد توجه قرار می‌گیرد و به عنوان یک بحران معرفتی شناخته می‌شود که می‌تواند تأثیرات منفی عمیقی بر شکل‌گیری هویت دینی و اجتماعی افراد داشته باشد. یکی از دلایل اصلی این چالش، وجود منابع متنوع و گاه متناقض در حوزه روایت‌های دینی، سیاسی، فرهنگی و تاریخی است. در تاریخ اسلام، تعدد نقل‌ها و تفاوت در تفسیرهای فقهی و کلامی به عنوان بخشی از میراث فرهنگی - دینی شناخته شده است، اما این امر در شرایط کنونی، به دلیل گسترش فناوری اطلاعات و رسانه‌ها، ابعاد تازه‌ای یافته است. جوانان امروزی، به واسطه دسترسی آسان به فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، با حجم انبوهی از اطلاعات و روایت‌های دینی روبه‌رو هستند. برخی از این اطلاعات از منابع معتبر و قابل اعتماد نشأت گرفته‌اند، اما بسیاری دیگر به دلیل نبود نظارت کافی و انتشار غیرعلمی، اعتبار خود را از دست داده‌اند. این وضعیت، جوانان را در انتخاب مسیر صحیح دچار تردید و سردرگمی می‌کند و گاهی اوقات باعث می‌شود تا آن‌ها به کلی از مباحث دینی فاصله بگیرند. یکی دیگر از عوامل مهم در بروز این چالش، نبود رویکردهای آموزشی منسجم در تبیین روایت‌های دینی است. در حالی که در برخی جوامع اسلامی، تفسیرها و روایت‌های متناقض از مفاهیم بنیادین دینی به طور همزمان ارائه می‌شوند، ابزارها و منابعی برای تحلیل انتقادی و شناخت صحیح این مفاهیم در اختیار جوانان قرار نگرفته است. به همین دلیل، نسل جدید به راحتی تحت تأثیر شبهات معرفتی و تفاسیر سطحی قرار می‌گیرد.

پیامدهای این وضعیت، به شکل بحران هویت دینی، شک و تردید در باورهای اعتقادی و حتی گرایش به جریان‌ات افراطی یا سکولار قابل مشاهده است. برخی از جوانان که توانایی تحلیل و تفکیک اطلاعات درست از نادرست را ندارند، به‌سوی جریان‌هایی جذب می‌شوند که از این سردرگمی‌ها سوءاستفاده می‌کنند و روایت‌های انحرافی از دین ارائه می‌دهند.

د) تهاجم رسانه‌ای

تهاجم رسانه‌ای به‌ویژه در حوزه باورهای دینی و فرهنگی، نقش بسیار مهمی در شکل‌دهی و تغییر الگوهای فکری جوانان ایفا می‌کند. گسترش فناوری اطلاعات و دسترسی آسان به شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های جهانی، فرصت‌های بسیاری را برای ارتباطات بین‌المللی و آگاهی‌بخشی فراهم کرده است، اما هم‌زمان بستری برای انتشار گسترده اطلاعات نادرست، تفسیرهای انحرافی و تبلیغات مخرب ایجاد کرده است. رسانه‌ها به‌عنوان یکی از ابزارهای اصلی قدرت نرم، توانسته‌اند تأثیرات عمیقی بر باورها و ارزش‌های جوامع داشته باشند. در زمینه اعتقادات دینی، این تأثیرات گاه به شکل شبهات معرفتی، ترویج تفکرات سکولار و حتی ایجاد اختلافات مذهبی نمود پیدا می‌کند. این پدیده به‌ویژه در جوامع اسلامی، که در آن باورهای دینی جایگاه مهمی در زندگی اجتماعی و فرهنگی افراد دارند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تهاجم رسانه‌ای با استفاده از روش‌های گوناگون، از جمله تولید محتواهای جذاب و احساسی، بهره‌گیری از تکنیک‌های روان‌شناختی و استفاده از نمادها و پیام‌های فرهنگی، تلاش می‌کند باورهای سنتی را تضعیف و جایگزین‌هایی مدرن و اغلب ناسازگار با فرهنگ بومی ارائه کند. این فرایند، جوانان را در معرض بمباران اطلاعاتی قرار می‌دهد که توانایی تحلیل و انتخاب اطلاعات صحیح را دشوار می‌کند. یکی از پیامدهای این تهاجم، ایجاد شکاف نسلی میان جوانان و نسل‌های پیشین است. رسانه‌ها با تأکید بر تفاوت‌های فرهنگی و القای این باور که سنت‌ها و باورهای دینی قدیمی و ناکارآمد هستند، باعث تضعیف ارتباط جوانان با هویت دینی و ملی خود می‌شوند. این شکاف، زمینه‌ساز کاهش اعتماد به نهادهای دینی و فرهنگی و افزایش وابستگی به الگوهای وارداتی است در نهایت، باید تأکید کرد که تهاجم رسانه‌ای نه تنها یک تهدید، بلکه فرصتی برای بازنگری و به‌روزرسانی روش‌های تبلیغ دینی و فرهنگی است. اگر این چالش به‌درستی مدیریت شود، می‌تواند زمینه‌ساز ارتقای سطح آگاهی دینی و فرهنگی در جامعه و تقویت هویت اسلامی باشد.

هـ) فضای مجازی

فضای مجازی به عنوان یکی از پدیده‌های برجسته عصر حاضر، تأثیرات عمیق و چندجانبه‌ای بر جنبه‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی داشته است. این فضا، به واسطه سرعت انتقال اطلاعات و دسترسی آسان به منابع مختلف، به بستری تبدیل شده است که هم فرصت‌های بی‌نظیری برای رشد و یادگیری فراهم می‌کند و هم تهدیداتی جدی در حوزه‌های فرهنگی، دینی و اجتماعی به همراه دارد. از منظر دینی، فضای مجازی علاوه بر امکان ترویج آموزه‌های دینی و افزایش آگاهی عمومی، به مکانی برای انتشار شبهات، تبلیغ تفکرات انحرافی و تقویت جریان‌های ضد دینی تبدیل شده است. بسیاری از گروه‌ها و افراد با استفاده از ابزارهای موجود در این فضا، تلاش می‌کنند باورهای سنتی را به چالش بکشند و جایگزین‌هایی ارائه دهند که غالباً با هویت دینی و ملی جوامع اسلامی ناسازگار است. به‌ویژه در میان جوانان، این امر باعث سردرگمی معرفتی، کاهش اعتماد به نهادهای دینی و پذیرش تفکرات وارداتی می‌شود. در این فضا، کاربران به‌طور روزانه با حجم انبوهی از داده‌ها مواجه می‌شوند که شامل اخبار، تفاسیر، محتوای آموزشی و حتی اطلاعات گمراه‌کننده است. این امر، فرایند انتخاب و تحلیل اطلاعات را برای افراد، به‌ویژه جوانان، دشوار کرده و زمینه‌ساز شکل‌گیری باورهای سطحی و ناپایدار می‌شود. از سوی دیگر، الگوریتم‌های هوشمند در شبکه‌های اجتماعی و موتورهای جست‌وجو به گونه‌ای طراحی شده‌اند که کاربران را در یک حلقه بازخوردی قرار می‌دهند. این حلقه‌ها اغلب محتوایی مشابه با علاقه‌مندی‌های گذشته کاربر ارائه می‌دهند که می‌تواند منجر به تقویت تعصبات و کاهش تنوع فکری شود. این وضعیت، علاوه بر محدود کردن دسترسی به اطلاعات متنوع، توانایی تفکر انتقادی کاربران را نیز تضعیف می‌کند.

و) بمباران خبری

بمباران خبری یکی از چالش‌های اساسی در عصر اطلاعات است که با افزایش روزافزون رسانه‌ها و ابزارهای انتقال پیام، شدت یافته است. این پدیده به معنای انتشار انبوه اطلاعات و اخبار، اغلب با اهداف خاص و به‌طور مداوم، در بازه‌های زمانی کوتاه است که می‌تواند مخاطبان را در معرض اطلاعات ضد و نقیض یا جهت‌دار قرار دهد. این وضعیت به‌ویژه در جوامع مدرن که دسترسی به منابع اطلاعاتی بسیار گسترده است، موجب سردرگمی، کاهش

اعتماد به منابع خبری، و ایجاد اختلال در فرایندهای شناختی افراد شده است. در سطح جهانی، بمباران خبری غالباً توسط دولت‌ها، سازمان‌های رسانه‌ای، و گروه‌های ذی‌نفع با اهدافی نظیر جهت‌دهی به افکار عمومی، تقویت ایدئولوژی‌های خاص، و ایجاد انحراف از موضوعات مهم صورت می‌گیرد. این امر به‌ویژه در فضای مجازی که مرزهای جغرافیایی معنای خود را از دست داده‌اند و اطلاعات با سرعت فوق‌العاده‌ای منتشر می‌شود، تأثیرات عمیق‌تری دارد. یکی از پیامدهای مهم بمباران خبری، کاهش توانایی تحلیل و ارزیابی اطلاعات توسط مخاطبان است. این حجم زیاد اطلاعات باعث می‌شود که افراد نتوانند میان اطلاعات واقعی و جعلی تمایز قائل شوند. علاوه بر این، کاربران در مواجهه با تناقض‌های موجود در اخبار، ممکن است دچار شک و بی‌اعتمادی به همه منابع خبری شوند که این امر به نوبه خود می‌تواند به بی‌ثباتی اجتماعی منجر شود.

پیامد چالش‌ها و موانع بر جامعه اسلامی

چالش‌ها و موانع ذکر شده پیامدهایی در ابعاد فردی، اجتماعی و نهادی بر جامعه اسلامی به دنبال دارند و می‌توانند روند تربیتی و نیروسازی مهدوی را مختل نمایند، که در این بخش مورد بررسی قرار می‌گیرند:

تُعد فردی

در سطح فردی، یکی از اصلی‌ترین موانع تربیت مهدوی، کمبود آگاهی و فهم دقیق از مفاهیم مهدویت و نقش آن در زندگی فردی است. بسیاری از افراد، به‌ویژه در جوامع مدرن، فاقد درک صحیحی از اهمیت مفهوم «انتظار» و «ظهور» هستند. این عدم آگاهی می‌تواند به بی‌تفاوتی و حتی انکار مفاهیم مهدوی منجر شود و در نتیجه تربیت فردی که دارای ویژگی‌هایی همچون عدالت‌خواهی، مسئولیت‌پذیری و آمادگی برای ظهور باشد، با مشکلاتی جدی مواجه می‌شود.

علاوه بر این، در جامعه‌ای که بیش از پیش به سوی فرهنگ مصرف‌گرایی و فردگرایی حرکت می‌کند، پرورش انسان‌هایی با ویژگی‌های مهدوی (مثل ایثار، فداکاری و تلاش برای عدالت اجتماعی) دشوار می‌شود. مشکلاتی نظیر مشغله‌های روزمره، ضعف در مدیریت زمان و همچنین فشارهای روانی و اجتماعی موجب می‌شود که افراد از خودسازی معنوی و اخلاقی باز بمانند و در مسیر تربیت مهدوی پیشرفت نکنند.

همچنین، بسیاری از افراد به‌ویژه جوانان به دلیل نداشتن حمایت‌های معنوی و خانوادگی قوی، از مسیر صحیح تربیت مهدوی خارج می‌شوند. این موضوع می‌تواند به بی‌اعتمادی و ناامیدی منجر شود که مانع از پیشرفت فردی و اجتماعی در راستای دکترین مهدویت خواهد شد.

بُعد اجتماعی

خانواده به عنوان کوچک‌ترین واحد اجتماعی قلمداد می‌گردد. در سطح خانواده، یکی از بزرگ‌ترین موانع، ناآگاهی والدین از نحوه تربیت دینی و مهدوی است. در بسیاری از خانواده‌ها، به‌ویژه در جوامع شهری، والدین توجه کافی به آموزش و تربیت دینی فرزندان خود ندارند و بسیاری از آن‌ها درگیر مسائل مادی و روزمره زندگی هستند. به همین دلیل، مفاهیمی مانند «انتظار» و «مهدویت» در محیط خانواده به‌طور مؤثر منتقل نمی‌شود و این ضعف در تربیت اولیه، اثرات منفی بر روی نسل‌های بعدی خواهد داشت. این مشکلات در جوامعی که به‌ویژه تحت فشارهای اقتصادی قرار دارند، بیشتر خود را نشان می‌دهد. در شرایط اقتصادی سخت، خانواده‌ها بیشتر به تأمین نیازهای مادی توجه دارند و کمترین توجه را به آموزش‌های معنوی و مذهبی فرزندان خود دارند. در چنین فضایی، امکان ایجاد یک محیط معنوی و تربیت دینی برای نسل‌های آینده کاهش می‌یابد. در واقع، تربیت مهدوی نیازمند فضایی است که در آن مفاهیم معنوی در کنار نیازهای مادی افراد به‌طور همزمان رشد کنند. این فضای مناسب در بسیاری از خانواده‌ها وجود ندارد و این موضوع می‌تواند به عنوان یک مانع عمده در فرآیند تربیت و نیروسازی مهدوی مطرح شود.

در سطح اجتماعی، یکی از بزرگ‌ترین موانع برای تحقق دکترین مهدویت، تهاجم فرهنگی و سیطره فرهنگ‌های غربی است. در جوامع امروزی، به‌ویژه در کشورهای غیرشیعه، مفاهیم مهدویت به‌طور گسترده‌ای مورد بی‌توجهی قرار گرفته‌اند و این غفلت موجب شده است که نسل‌های جدید از آنچه که به عنوان «انتظار» و «ظهور» شناخته می‌شود، بی‌خبر باشند. ترویج فرهنگ مصرف‌گرایی، فردگرایی و تضعیف ارزش‌های جمعی و اجتماعی، به‌ویژه در میان جوانان، یکی از چالش‌های عمده در مسیر تحقق دکترین مهدویت است. افزون بر این، در جوامع مدرن، رسانه‌ها و ابزارهای ارتباط جمعی نقشی اساسی در شکل‌دهی باورها و ارزش‌های عمومی دارند. متأسفانه، بسیاری از رسانه‌ها به جای ترویج ارزش‌های اسلامی و مهدوی،

محتوای مبتنی بر فرهنگ مادی و سکولاریسم را منتشر می‌کنند. این موضوع باعث می‌شود که درک درست از دکترین مهدویت در میان جوانان کم‌رنگ‌تر شود و نسل‌های جدید به جای پیروی از الگوهای اسلامی، به دنبال مدل‌های غربی بروند. علاوه بر این، در جوامع دچار بحران‌های اجتماعی و سیاسی، مانند فقر، جنگ و بی‌عدالتی، مفاهیم عدالت اجتماعی که در دکترین مهدویت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، به فراموشی سپرده می‌شوند. در چنین جوامعی، مردم بیشتر به تأمین نیازهای اولیه خود می‌پردازند و امکان تمرکز بر مسائل بلندمدت مانند آماده‌سازی برای ظهور امام مهدی عجله الله تعالی فرجه الشریف محدود می‌شود.

بُعد نهادی

در سطح نهادی، یکی از چالش‌های بزرگ، ضعف در هماهنگی میان نهادهای مختلف آموزشی، فرهنگی و دینی است. در بسیاری از جوامع، به‌ویژه در کشورهای غیرشیعه، نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی به‌طور مؤثر مفاهیم مهدویت را در برنامه‌های آموزشی و فرهنگی خود گنجانده‌اند و این امر موجب بروز سردرگمی و ناآگاهی در میان افراد جامعه می‌شود.

همچنین، نبود سیاست‌های فرهنگی و آموزشی یکپارچه که در سطح ملی و بین‌المللی بر مبنای آموزه‌های مهدوی تنظیم شده باشد، یکی دیگر از موانع اساسی در مسیر تربیت و نیروسازی مهدوی است. این موضوع باعث می‌شود که اقدامات پراکنده‌ای در این زمینه انجام شود و نتایج آن‌ها به‌طور مؤثر بر روند تربیت و نیروسازی مهدوی تأثیر نگذارد. این ناهماهنگی‌ها در سطح نهادی و دولتی، موجب کاهش کارایی برنامه‌های تربیتی و آموزشی در راستای اهداف دکترین مهدویت می‌شود.

چالش‌ها و موانع موجود در تربیت و نیروسازی مهدوی، در سطوح فردی، خانوادگی، اجتماعی و نهادی، نیازمند توجه و اقدامات هماهنگ و مؤثر است. مقابله با این موانع و چالش‌ها نیازمند اصلاحات فرهنگی و آموزشی در سطوح مختلف جامعه است. برای تحقق دکترین مهدویت و آماده‌سازی نیروی انسانی برای ظهور امام مهدی عجله الله تعالی فرجه الشریف، باید در سطح فردی، خانوادگی، اجتماعی و نهادی، برنامه‌های دقیق و جامع‌تری تدوین شود که به‌طور مؤثر به رفع این چالش‌ها بپردازند.

دکترین مهدویت با تأکید بر اصلاح فردی و اجتماعی و تحقق جامعه‌ای مبتنی بر عدالت و

معنویت، به عنوان یکی از مهم‌ترین مفاهیم اسلامی شناخته می‌شود. این آموزه نه تنها به عنوان یک فرآیند انتظاری برای ظهور حضرت مهدی علیه السلام مطرح است، بلکه به عنوان یک الگوی جامع برای تربیت نسل‌های آینده و ساخت نیروی انسانی مناسب برای تحقق یک جامعه عدالت‌محور و اخلاقی عمل می‌کند. در این راستا، مقاله حاضر با بررسی چالش‌ها، موانع و راهکارهای تربیت مهدوی به این نتیجه رسید که دکتترین مهدویت نیازمند یک رویکرد جامع و همه‌جانبه در سطوح مختلف فردی، خانوادگی، اجتماعی و نهادی است.

راهکارهای تربیت و نیروسازی مهدوی در دنیای متحول امروزی

ترویج سواد رسانه‌ای در میان جوانان

اولین و اساسی‌ترین گام، آموزش مهارت‌های تحلیل و ارزیابی محتواهای موجود در فضای مجازی است. این آموزش‌ها باید شامل توانایی تشخیص منابع معتبر، تحلیل محتوای انتقادی و شناسایی اخبار جعلی باشد. آن‌ها باید بیاموزند که چگونه اطلاعات را ارزیابی و اعتبارسنجی کنند. این سواد باید شامل توانایی تفکیک اطلاعات صحیح از نادرست، شناخت تکنیک‌های تبلیغاتی و آگاهی از اهداف پشت پرده محتواهای رسانه‌ای باشد.

ایجاد پلتفرم‌های بومی

تولید و توسعه شبکه‌های اجتماعی و سایت‌های بومی با محتوای جذاب و متناسب با ارزش‌های دینی و فرهنگی، می‌تواند جایگزین مناسبی برای استفاده از پلتفرم‌های جهانی باشد. این ابزارها باید با فناوری‌های روز و قابلیت‌های جذاب طراحی شوند تا کاربران به صورت داوطلبانه به استفاده از آنها تمایل پیدا کنند ایجاد و تقویت رسانه‌های بومی و اسلامی با استفاده از ابزارهای نوین و روش‌های خلاقانه، می‌تواند محتوای جذاب، علمی و قابل اعتماد ارائه داده و جایگزینی مؤثر برای رسانه‌های مخرب باشد و در نتیجه به ترویج ارزش‌های دینی و ملی کمک نماید.

نظارت هوشمند و هدفمند

نظارت بر محتوای منتشرشده در فضای مجازی، به‌ویژه در زمینه‌های دینی و فرهنگی، می‌تواند به شناسایی و حذف محتواهای مخرب کمک کند. این نظارت باید به‌گونه‌ای انجام شود که از نقض آزادی‌های مشروع کاربران جلوگیری کند.

طراحی الگوریتم‌های فیلترینگ هوشمند

ایجاد الگوریتم‌های پیشرفته با استفاده از فناوری‌های یادگیری ماشین و هوش مصنوعی که بتوانند اخبار معتبر را از اخبار جعلی و گمراه‌کننده تفکیک کنند، یکی از بهترین راهکارها برای مدیریت بمباران خبری است. این الگوریتم‌ها می‌توانند براساس معیارهایی نظیر منابع معتبر، سبک نگارش، و مقایسه با داده‌های موجود عمل کنند.

راه‌اندازی کمپین‌های آگاهی‌بخش عمومی

ایجاد کمپین‌های گسترده در سطح ملی و بین‌المللی برای افزایش آگاهی عمومی درباره خطرات رسانه‌ای و چگونگی تشخیص اخبار جعلی می‌تواند به کاهش اثرات این پدیده کمک کند. این کمپین‌ها می‌توانند در مدارس، دانشگاه‌ها، و از طریق رسانه‌های جمعی برگزار شوند.

تشویق به استفاده از رسانه‌های محلی و معتبر

حمایت از رسانه‌های محلی که با فرهنگ و نیازهای جامعه هدف آشنا هستند و شفافیت بیشتری دارند، می‌تواند به تقویت اعتماد عمومی و کاهش وابستگی به منابع غیرقابل اعتماد بین‌المللی کمک کند.

تدوین قوانین سختگیرانه در قبال انتشار اخبار جعلی

ایجاد چارچوب‌های قانونی که انتشار اخبار گمراه‌کننده را جرم‌نگاری نموده و برای مخاطبان مجازات‌های متناسبی تعیین کند، می‌تواند نقش بازدارنده‌ای در کاهش انتشار اخبار جعلی داشته باشد.

توسعه بازی‌های آموزشی مرتبط با سواد رسانه‌ای

طراحی بازی‌های آموزشی تعاملی که به افراد کمک کند در محیطی شبیه‌سازی شده مهارت‌های خود را در تشخیص اخبار واقعی و جعلی تقویت کنند، می‌تواند به‌ویژه برای نسل جوان جذاب و مفید باشد.

همکاری بین‌المللی در مقابله با اخبار جعلی

کشورها می‌توانند با ایجاد نهادهای مشترک و همکاری در سطح بین‌المللی، به مبارزه با انتشار اخبار جعلی در بسترهای جهانی بپردازند. این همکاری می‌تواند شامل تبادل اطلاعات و تجربیات، تدوین استانداردهای جهانی، و اشتراک‌گذاری فناوری‌های جدید باشد.

تقویت تعامل بین نهادهای دینی و رسانه‌ای

نهادهای دینی و رسانه‌ای می‌توانند با انتشار محتوای صحیح و شفاف، به رفع ابهامات کمک کنند. این مهم با هدف کاهش تناقض‌ها و تقویت فهم مشترک از مفاهیم دینی، می‌تواند زمینه‌ساز ارتقاء آگاهی دینی و تقویت هویت معرفتی در جامعه باشد. نهادهای دینی و فرهنگی باید به صورت فعال وارد فضای مجازی شوند و با تولید محتوای علمی، جذاب و کاربردی، نیازهای کاربران را پاسخ دهند. تعامل این نهادها با کاربران می‌تواند زمینه‌ساز ترویج آموزه‌های صحیح و مقابله با شبهات شود. این تعامل می‌تواند به تبیین دقیق‌تر و علمی‌تر مفاهیم دینی و پاسخگویی به شبهات کمک کند و به جوانان در درک صحیح مسائل دینی یاری رساند.

در مجموع، دکتربین مهدویت به عنوان یک الگوی جامع و الهام‌بخش برای تربیت انسان‌هایی با ویژگی‌های اخلاقی و اجتماعی بالا، نقش ویژه‌ای در شکل‌دهی به آینده جوامع بشری دارد. تربیت مهدوی، با نگاهی جامع و کل‌نگر، از اهمیت زیادی برخوردار است و نیازمند اهتمام جدی در سطوح مختلف فردی، خانوادگی، اجتماعی و نهادی می‌باشد. رسیدن به این هدف مستلزم ارتقاء معنویت فردی و اجتماعی و همکاری گسترده و هماهنگ نهادهای مختلف است که از طریق آن‌ها، می‌توان بر مشکلات و چالش‌ها غلبه کرده و به سوی جامعه‌ای مهدوی و عدالت‌محور حرکت کرد. به همین منظور پیشنهادات زیر به منظور گسترش و تقویت تربیت مهدوی با توجه به راهکارهای پژوهش، برای بهبود فرآیند تربیت و نیروسازی مهدوی ارائه می‌شود:

الف) تربیت مهدوی در سطح فردی

- آموزش و تقویت فرهنگ خودسازی از طریق برگزاری دوره‌های معرفتی و معنوی در مساجد و مراکز فرهنگی
- مطالعه و تدبر در قرآن و احادیث معصومین، به ویژه مفاهیمی که بر انتظار و آمادگی تأکید دارند

- دادن بصیرت و آگاهی اجتماعی در راستای معرفت‌افزایی نسبت به شرایط اجتماعی و سیاسی

- ترویج مطالعات میان‌رشته‌ای برای تحلیل بهتر مسائل روز، مانند عدالت و مبارزه با ظلم

- تقویت روحیه جهادی و تشویق افراد به حضور در فعالیت‌های جهادی برای حمایت از نیازمندان
- پرورش توانایی‌های عملی در مدیریت بحران و مسئولیت‌های اجتماعی، در راستای آماده‌سازی برای نقش‌آفرینی در دوران ظهور
- ایجاد محیط معنوی در خانواده و ترویج عادات مذهبی مانند اقامه نماز جماعت در خانه و قرائت روزانه قرآن
- آموزش مفاهیم انتظار به کودکان و نوجوانان از طریق استفاده از داستان‌های قرآنی و روایت‌های مهدوی برای تربیت کودکان
- مشارکت اعضای خانواده در فعالیت‌های خیریه و اجتماعی

ب) تربیت مهدوی در سطح اجتماعی

- طراحی کتب آموزشی، برنامه‌های تلویزیونی و محتوای رسانه‌ای مناسب سنین مختلف برای آشنایی با مفاهیم مهدویت
- برگزاری کارگاه‌ها و اردوهای آموزشی ویژه نوجوانان با محوریت شناخت وظایف منتظران
- تقویت نقش نهادهای دینی و فرهنگی به خصوص مساجد جهت تبیین مفاهیم مهدویت
- برگزاری دوره‌های آموزشی برای امامان جماعت و خطبا
- ترویج فرهنگ زیارت اماکن مقدس و احیای سنت‌های اسلامی مرتبط با انتظار
- بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی برای آموزش جوانان و نوجوانان درباره مفاهیم انتظار و ظهور
- ترویج عدالت اجتماعی در جامعه از طریق ایجاد نهادهای مردمی برای نظارت بر اجرای عدالت
- حمایت از اقشار آسیب‌پذیر از طریق برنامه‌های اجتماعی مبتنی بر آموزه‌های مهدوی

ج) تربیت مهدوی در سطح نهادی

- بازنگری در سیاست‌گذاری‌های آموزشی، فرهنگی، و پژوهشی برای توسعه و ارتقای فرهنگ مهدویت
- اصلاح نظام آموزشی براساس آموزه‌های مهدوی
- گنجاندن مفاهیم مهدویت و انتظار در برنامه‌های درسی مدارس و دانشگاه‌ها؛ این

برنامه‌ها باید بر مفاهیمی همچون انتظار، عدالت‌خواهی و آمادگی برای ظهور حضرت مهدی علیه السلام تمرکز داشته باشند.

- آموزش معلمان و اساتید در زمینه تربیت مهدوی و توسعه روش‌های آموزشی مرتبط
- ایجاد پژوهشکده‌های تخصصی مهدویت
- حمایت از پژوهش‌های میان‌رشته‌ای در حوزه مهدویت و تربیت نیروی انسانی
- انتشار کتب و مقالات علمی برای گسترش آگاهی عمومی از آموزه‌های مهدوی
- حمایت از نهادهای جهادی و انقلابی
- تأسیس مؤسسات جهادی برای پرورش جوانان در راستای اهداف دکتربین مهدویت
- تقویت پیوند بین حوزه‌های علمیه، دانشگاه‌ها، و مراکز فرهنگی برای نیروسازی
- ترویج فرهنگ انتظار در سطح جهانی به وسیله برگزاری همایش‌ها، کنفرانس‌ها و نشست‌های بین‌المللی با محوریت مهدویت جهت تعامل فرهنگی و دینی جوامع مختلف با مفاهیم دینی و اجتماعی مهدویت

نتیجه‌گیری

یکی از چالش‌های اساسی در تربیت مهدوی در دنیای متحول امروز، ضعف در شناخت مفاهیم و آموزه‌های مهدوی در سطح جامعه است. بسیاری از افراد، حتی در جوامع اسلامی، به طور کامل با مفاهیم انتظار، عدالت‌خواهی و آمادگی برای ظهور حضرت مهدی علیه السلام آشنا نیستند. همین موضوع باعث ایجاد فاصله بین نسل‌های مختلف و آموزه‌های مهدویت می‌شود. همچنین، از آن‌جا که نهادهای آموزشی و تربیتی در بسیاری از کشورها در زمینه تربیت مهدوی چندان فعال نیستند، این شکاف‌های آموزشی به‌ویژه در میان جوانان، بیشتر به چشم می‌آید.

دومین چالش، مشکلات اجتماعی و اقتصادی است که افراد را از توجه به مسائل معنوی و تربیتی باز می‌دارد. در جوامعی که درگیر بحران‌های اقتصادی و اجتماعی هستند، تربیت نیروی انسانی برای تحقق اهداف مهدوی معمولاً در اولویت پائین‌تری قرار می‌گیرد. این امر نیازمند طراحی برنامه‌های آموزشی و فرهنگی است که هم‌زمان با رفع مشکلات اجتماعی، به تقویت آگاهی‌های دینی و مهدوی نیز بپردازد.

تربیت مهدوی، به معنای آماده‌سازی فرد و جامعه برای تحقق اهداف مهدوی است. این

فرآیند، نیازمند چارچوب‌های تربیتی و آموزشی منسجم است که در آن نقش نهادهای مختلف از جمله خانواده، مدارس، مساجد، و رسانه‌ها بسیار اهمیت دارد. چالش‌های موجود در این مسیر، مانند ناآگاهی عمومی از مفاهیم مهدویت، ضعف در برنامه‌های آموزشی و فرهنگی و ناهماهنگی میان نهادهای مختلف، باید به‌طور جدی برطرف شوند. بنابراین برای رفع موانع و چالش‌های تربیت مهدوی، نیاز به طراحی و اجرای یک چارچوب عملی و همگام با شرایط روز است. این چارچوب باید در سه سطح مختلف شامل فردی، اجتماعی و نهادی مورد توجه قرار گیرد. در سطح فردی، تقویت مهارت‌های خودسازی معنوی و اخلاقی، مانند مطالعه قرآن و احادیث معصومین و آشنایی با مفاهیم مهدویت، می‌تواند افراد را در جهت آمادگی برای دوران ظهور هدایت کند. در سطح اجتماعی، ترویج آموزه‌های مهدوی و تقویت دینی کودکان و نوجوانان در خانواده و توسعه و تعمیق فعالیت‌های مذهبی در سایر محیط‌های اجتماعی با استفاده از ظرفیت‌های در اختیار ساختارهای مسئول در حوزه‌های فرهنگی و مذهبی، نقش مهمی در شکل‌دهی به نسل‌های آینده دارد. بدیهی است این مهم با به‌کارگیری مشوق‌های فردی و اجتماعی محقق می‌شود. در سطح نهادی، از آن‌جا که رسانه‌ها و نهادهای دینی می‌توانند تأثیر زیادی بر آگاهی عمومی داشته باشند، باید برنامه‌های آموزشی گسترده‌ای از طریق این نهادها طراحی و اجرا شود. این برنامه‌ها می‌توانند از طریق تولید فیلم‌ها، مستندها و برنامه‌های تلویزیونی، مفاهیم مهدویت را به نسل جوان منتقل نمایند. در این راستا، رسانه‌های اجتماعی نیز می‌توانند نقش بزرگی در گسترش آموزه‌های مهدوی ایفا کنند.

منابع

- قرآن کریم
نهج البلاغه
- ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۴۰۰). *کمال‌الدین و تمام النعمه*. قم: دارالحديث.
- جعفری، علی‌رضا. (۱۳۹۰). «مفهوم‌سازی تربیت در دکتترین مهدویت». *اندیشه دینی و اجتماعی*. ۲(۴)، ۲۵-۴۵.
- سلیمانی، حسین. (۱۴۰۰). «ابعاد اجتماعی انتظار در جامعه‌سازی اسلامی». *پژوهش‌های تعلیم و تربیت اسلامی*، شماره ۸۳، ۱۰۱-۱۲۸.
- شریفی، رضا. (۱۳۹۵). *اخبار جعلی و تأثیر آن بر افکار عمومی*. قم: انتشارات اندیشه اسلامی.

- طبرسی، فضل بن حسن. (۱۳۷۹). *مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن*. قم: انتشارات مکتب الاعلام الاسلامی.
- عاملی، حسن. (۱۳۹۰). *جوانان و فضای مجازی*. قم: انتشارات بوستان کتاب.
- قاسمی، علی. (۱۳۹۸). *سواد رسانه‌ای و بمباران اطلاعاتی*. تهران: نشر فرهنگ و رسانه.
- مجلسی، محمدباقر. (۱۴۴۰ق). *بحار الانوار*. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- مطهری، مرتضی. (۱۳۸۹). *انتظار، مهدویت و انقلاب اسلامی*. تهران: انتشارات صدرا.
- مقدس، حسین. (۱۴۰۱). «نقش تربیتی آموزه‌های مهدوی در اخلاق فردی و اجتماعی از منظر قرآن و حدیث». *قرآن و علوم اجتماعی*، پیاپی ۷.
- موسوی، ستاره. (۱۳۹۹). «تربیت نسل منتظر با رویکرد مهدوی». *مطالعات تربیتی و روان‌شناختی خانواده*. شماره ۳، ۶۱-۸۶.
- موسوی، سیدنقی. (۱۴۰۰). «واکاوی مؤلفه‌های تربیت مهدوی در اندیشه استاد شهید مرتضی مطهری». *انتظار موعود*. شماره ۷۴، ۷۱-۹۶.